

Neljubi gostje pred tisoč leti.

Spisal profesor dr. Fr. Kos.

I.

V tem času, v katerem živimo, bi lahko obhajali žalostno tisočletnico ter se spominjali, kako so Madjari naredili široko steno med severnimi in južnimi Slovani, ko so skoraj popolnoma iztrebili panonske Slovence. Mnogokrat so pridrli v Italijo, in vselej jih je pot peljala skozi slovenske pokrajine. Ne bo odveč, ako se ozremo za tisoč let v zgodovino nazaj, da vidimo, kako se je takrat godilo našim prednikom.

Ogri, ali kakor se sami zovejo Madjari, spadajo k finsko-uralskim ljudstvom, kar je razvidno iz njih jezika. Kaže se, da so jim najbližji sorodniki Voguli, Ostjaki in Sirjani, ki prebivajo po Ruskem na obeh straneh srednjega Urala. Po teh krajih so prvotno živeli tudi Ogri ali Madjari. Vzhodna stran srednjega Urala se je do 16. stoletja zvala Ugrija ali Jugorija.

Odtod so se Madjari napotili proti jugozahodu ter se naselili med Dneprom in Donom. Ni nam znano, iz katerega vzroka so to storili. Mogoče je, da so jih prisilila k temu druga ljudstva, ki so bivala za njih hrptom.¹⁾ Ko so se Madjari tako pomeknili naprej, prišli so v dotiko s Kazarji, kateri so si bili okoli srede sedmega stoletja ustanovili mogočno državo med doleno Volgo in med Dneprom. Nekoliko časa so morali Madjari priznavati nadoblast kazarskih kakanov. Izprva so bili razdeljeni na sedem plemen. Kazarski kakan pa jih je pozval, da so najhrabřejšega moža izbrali za svojega kneza ter ga po kazarski navadi vzdignili na ščitu. Tako je postal Arpad, Almušov sin, njih vrhovni poveljnik.²⁾

Nato so se Madjari ločili od Kazarjev ter se pomaknili proti zahodu. Pri tej pri-

¹⁾ Konstantinos Porphyrogenitos, De administr. imperii, c. 38. — ²⁾ Ravno tam.

ložnosti se jim je pridružil del Kazarjev, in sicer rod Kabarov. Verjetno je, da so ti Kabari, ki so se pomešali z Madjari, zanesli v njih jezik razne turške besede in oblike, katerih je kaj veliko v madjarščini. Madjari so sedaj posedli severozahodno obrežje Črnega morja nekako med Donavo in Dneprom. Živeli so nekoliko časa ob dolnjem Bugu, Dnestru, Prutu in Seretu.¹⁾ Na tej zemlji so se mudili okoli leta 861., ko je takrat slovanski apostol Konstantin (Ciril) potoval h Kazarjem. Legenda nam pripoveduje, da so ga Madjari tuleč kakor volkovi napadli. A njegova molitev je potolažila njih divjost ter jih ukrotila.²⁾ V tisti dobi so Madjari tudi z Rusi prišli v dotiko. Približali so se s svojimi vozovi mestu Kijevu, ne da bi se bili tu vojskovali.³⁾ Leta 862. so se nenadoma prikazali na mejah vzhodne Francije, kateri je takrat vladal kralj Ludovik. Bili so za ondotne prebivalce popolnoma novi ljudje. Ko so zemljo do dobrega opustošili, so se vrnili zopet v svoja bivališča.⁴⁾

Ko je slovanski apostol Metod postal nadškof panonski in moravski, so bivali Madjari še vedno po prej omenjeni zemlji. Legenda nam pripoveduje, da je hotel ogrski kralj (!), ko je prišel do donavske strani, videti Metoda. Temu so sicer nekateri rekli, da bi ne bilo varno iti tja. A Metod se ni dal oplašiti ter je šel k njemu. Ogrski vladar ga je sprejel tako, kakor se spodobi takemu možu, namreč častno, slavno in z veseljem. Ko se je ž njim pogovarjal tako, kakor pristoja takima osebama, mu je dal poljub ter veliko darov. Pred odhodom mu

¹⁾ Ravno tam, c. 38 in 42.

²⁾ Vita S. Constantini, c. 8. (Denkschriften der kais. Akademie in Wien, XIX.)

³⁾ Chronica Nestoris, ed. Miklosich, c. 19.

⁴⁾ Hincmari Ann. ad a. 862 (MG. SS., I, 458). — Ann. Alamann. ad a. 863 (MG. SS., I, 50). — Ann. Weingartenses ad a. 863 (MG. SS., I, 66.)

je rekel, da naj se ga vedno spominja v svojih molitvah.¹⁾ Čeprav je ogrski poveljnik tako lepo ravnal z Metodom, vendar se Madjari takrat še niso pokristjanili.

Arabski pisatelj Ibn Dasta, ki je živel okoli leta 912., je na podlagi starejših virov opisal Madjare za tisti čas, ko so živeli ob Črnem morju. On pravi, da prebivajo med Bolgari in Pečenegi. Namesto hiš imajo šatore, v katerih stanujejo. Potujejo iz kraja v kraj, išoč si dobrih pašnikov. Njih domovina je jako obsežna ter se razprostira do Črnega morja. Kadar nastane zima, gredó k rekam, da tu love ribe. Njih dežela ima mnogo gozdov in tekočih voda; tla so močvirnata, vendar je tudi dosti rodovitne zemlje. Po veri so malikovavci. Njih knez ima pod seboj 20.000 konjkov, ki mu vsi morajo biti pokorni. Madjari gospodujejo sosednjim Slovanom, nalagajo jim davke ter ravnajo ž njimi kakor z ujetniki. Napadajo jih, love ter potem tirajo v Karch,²⁾ pristanišče ob Črnem morju, kjer jih zamenjavajo grškim trgovcem za žamet, pisane preproge in drugo blago.³⁾

II.

Ko so Madjari živeli ob Črnem morju med Donavo in Dneprom, je stopil ž njimi v dotiko takratni vzhodnofrankovski vladar Arnulf, da bi mu pomagali v njegovih bojih z moravskimi Slovani. Že leta 892., ko se je Arnulf vojskoval z moravskim knezom Svetopolkom, so se združili ž njim Madjari ter z ognjem in mečem pomagali pustošiti po Moravskem.⁴⁾

¹⁾ Vita S. Methodii, ed. Miklosich, c. 16.

²⁾ Ta Karch je najbrže nekdanje mesto Karkina, katero je stalo ob Črnem morju blizu tam, kjer se na severu pričenja Krimski polotok.

³⁾ Hunfalvy, Die Ungern oder Magyaren, str. 15, 16.

⁴⁾ Ann. Fuld., V, a. 892 (MG. SS., I, 408): „... Ibi per quatuor ebdomadas cum tanta multitudine, Ungaris etiam ibidem ad se cum expeditione venientibus, omnem illam regionem incendio devastandam versabatur...“ — Ann. Sangall. mai. a. 892 (MG. SS. I, 77): „Arnulfus contra Maravenses pergebat, et Agarenos ubi reclusi erant, dimisit.“

Nekateri novejši nemški zgodovinarji si prizadevajo, da bi pred svetom oprali Arnulfa, ko trdijo, da ni on poklical Madjarov zoper Slované, pač pa je na koncu devetega stoletja nastala le taka govorica med ljudstvom. Temu nasproti je treba opomniti, da jako zanesljivi viri imenujejo kar naravnost Arnulfa, da je zoper svoje nasprotnike pozval Madjare na pomoč. — Kremonski škof Liutprand, ki je živel in pisal v 10. stoletju († 972), pripoveduje, da Arnulf ni mogel premagati moravskega kneza Svetopolka, ker je ta hrabro odbijal njegove napade; zato je poklical na pomoč ogrsko ljudstvo, katero je bilo (takrat) bojaželjno, predrzno, ni poznalo pravega Boga, pač pa vse pregrehe, ter kaj rado morilo in ropalo.¹⁾ — Corveyski menih Widukind, ki je leta 967. popisal zgodovino saškega ljudstva, nam pripoveduje o Ogrih, katere pa zove Hune, da so bili onostran Donave ločeni po visokem nasipu. Cesar Arnulf je ta nasip razdril ter rečenemu narodu odprl pot, da je lahko delal škodo. To je cesar storil zato, ker je bil jezen na moravskega „kralja“ Svetopolka.²⁾ — V rezenskih letopisih čitamo, da je Arnulf izpeljal Ogre³⁾, v šentgalenskih pa, da jih je izpustil od tam, kjer so bili zajeti.⁴⁾ — Isto bi se dalo sklepati iz besed, katere čitamo v pismu bavarskih škofov do rimskega papeža Ivana IX., spisanem v letu 900, torej le nekoliko let po prihodu Madjarov. Iz tega pisma je razvidno, da so Slovani dolžili Nemce, da so se ti zvezali z Madjari („sacra-

¹⁾ Liutprandi Antapodosis, I, c. 13 (MG. SS., III): „Arnulfus . . . cum Centebaldum Maravanorum ducem, quem supra memoravimus, sibi viriliter repugnantem debellare nequiret, . . . Hungariorum gentem, cupidam, audacem, omnipotentis Dei ignaram, scelerum omnium non insciam, caedis et rapinarum solummodo avidam, in auxilium convocat.“

²⁾ Widukind, Res gestae Saxonicae, I, c. 18 (MG. SS. III : „... imperante autem Arnulfo destructum est opus (sc. vallum) et via eis nocendi patefacta, eo quod iratus esset imperator Centupulcho regi Marorum.“

³⁾ Ann. Ratispon. a. 894 (MG. SS., XVII, 582): „Arnulfus Ungarios eduxit.“

⁴⁾ Ann. Sangall. mai. a. 892 (MG. SS., I, 77): „Arnulfus . . . Agarenos ubi reclusi erant, dimisit.“

menta et pacem egisse⁴⁾ ter jih še celo z denarjem podpirali. Bavarski škofje niso v svojem pismu do papeža izrekli, da jim Slovani podtikajo kaj neresničnega, temuč so se le izgovarjali, da niso Madjarom poslali darov v novcih, pač pa v blagu, kar jim je bilo brez dvoma ravno tako všeč. Razveselili so jih namreč z laneno obleko. Gotovo je bilo Arnulfu jako ljubo, da so ga Madjari tako hitro ubogali ter mu pomagali ukrotiti Moravce. Da bode ta mongolski narod kdaj nevaren nemškemu vladarjem, tega Arnulf takrat še slutiti ni mogel. Sploh se je pa večkrat zgodilo, da se je kak vladar, ako je bil sam v zadregi, obrnil s prošnjo do tujega naroda. Tako se je obrnil nekako v tistem času bizantinski cesar Leon do Madjarov ter jih prosil, da bi mu pomagali proti Bolgarom. Tudi nam je znano, da se je kralj Arnulf sam parkrat zavezal z Bolgari zoper Svetopolka.¹⁾ Ako mu vest ni branila, da bi se ne bil družil z Bolgari, mu tudi ni, da ne bi bil poklical na pomoč Madjarov.

Leta 894. so Madjari prihrumeli čez Donavo ter popolnoma opustošili Panonijo. Pomorili so moške in starikave žene, mlade device pa odpeljali s seboj, da bi služile njih pohotnosti. Izvršili so še mnogo drugih grozovitosti.²⁾

Najbrže naslednjega leta je nastala vojaska med bolgarskim kraljem Simeonom in bizantinskim cesarjem Leonom. Bolgari so izprva premagali grško vojsko ter opustošili Tracijo. Nato se je carigrabski vladar obrnil do Madjarov ter jih prosil pomoči. Ti so bili takoj pripravljeni, da bi pomagali. Na bizantinskih ladjah so prišli po Donavi navzgor ter od zadaj prijeli Bolgare. Nato je kralj Simeon z Bizantinci sklenil mir, da bi se lažje znosil nad Madjari. Ob enem se je zavezal s Pečenegi, ki so bivali onostran Dnepra.

Ko je velik del madjarske vojske zapustil domača tla, da bi na tujem ropal in

¹⁾ Ann. Fuld. a. 884 (l. c. p. 400); a. 892 (p. 408).

²⁾ Ann. Fuld. a. 894 (p. 410).

pustošil, so napadli Bolgari na eni, Pečenegi pa na drugi strani doma ostale madjarske prebivalce, jih pobili ter se polastili njih dežele. Pečenegi so na ta način razširili svojo oblast do dolnje Donave.

Ko se je ostala madjarska vojska povrnila domov ter videla svojo zemljo tako opustošeno, je zapustila svojo takratno domovino ter se naselila po tisti zemlji, katero je poznala že od takrat, ko je bila šla kralju Arnulfu na pomoč zoper Svetopolka. Leta 895. ali pa 896. so se najbrže Madjari stalno naselili po veliki ogrski nižini ob Tisi in njenih dotokih.¹⁾ Odtod so napadali leto za letom sosednje pokrajine, v prvi vrsti Panonijo, Karantanijo, Moravsko in Bolgarsko.²⁾ Da bi kralj Arnulf lažje rešil svoj jugozahodni del Panonije pred madjarsko silo, dal ga je leta 896. slovanskemu vojvodu Braslavu v fevd.³⁾

Po zemljah, katere so si Madjari osvojili, so prebivali večinoma Slovani; le malo je bilo tu in tam obrskih ostankov. Slovani so bili pred prihodom Madjarov naseljeni po vsem Ogrskem in Erdeljskem.⁴⁾ To jasno dokazujejo slovanska krajevna imena, katerih je še dandanes vse polno po obeh rečnih deželah. Tudi imena mnogih rek so slovanska. Isto pričujejo slovanske besede v sedanjem madjarskem jeziku, ki jih je jako mnogo.⁵⁾ Ti slovanski izrazi se ne nahajajo samo po nekaterih krajih madjarske zemlje, temuč povsod, kjer se sliši madjarščina. Od štajerske meje pa do moldavske dežele, kjerkoli se govori Arpadov jezik, so take slovanske besede v rabi med Madjari. Znamenito je to, da je v madjarskem jeziku jako veliko slovanskih besed, rumunskih pa nič. To torej dokazuje, da so v devetem stoletju po Erdeljskem prebivali Slovani; ni pa bilo ondi takrat Rumunov, ki so se šele pozneje naselili po rečni deželi.

¹⁾ Konstantinos Porphyrogenitos; De administr. imp. cc. 3, 38, 40, 51 in drugod.

²⁾ Regin. Chron. a. 889 (MG. SS., I, 600).

³⁾ Ann. Fuld., V, a. 896 (MG. SS., I, 413).

⁴⁾ Hunfalvy, Die Ungern, str. 3, 107, 113 in drugod.

⁵⁾ Hunfalvy, str. 63 i. d.

Madjari so se vgnezdili skoraj v sredo med razna slovanska plemena ter tako naredili nekako steno med severno in južno slovansko zemljo. Ako bi se ne bilo to zgodilo, nastala bi bila najbrže ondi, kjer je sedaj Ogrsko, velika slovanska država, katera bi segala proti jugu med južne, proti severu pa med severne Slované. Palacký trdi, da naselitev Madjarov na Ogrsko je največja nesreča, katera je v teku časa zadela slovanski svet. A na drugi strani se mora zopet reči, da se je vsled te naselitve število mongolskih prebivalcev na sedanji ruski zemlji kolikor toliko zmanjšalo, kar je bilo na korist slovanskim Rusom, da so lažje podjarmili in po nekaterih krajih tudi porušili ostale mongolske narode. Tudi naj omenim, da so madjarski napadi v desetem stoletju bolj ali manj ovirali Nemce, da niso mogli tako lahko pošiljati svojih kolonistov med Slovence in ne s takim uspehom germanizirati naših prednikov, kakor se je to godilo med polabskimi Slovani.

Morebiti bi kdo vprašal, kako je to, da ni prišlo do tega, da bi se bili Madjari poslovanili tako, kakor so se Bolgari? Na to bi se dalo odgovoriti, da je bilo slovansko prebivalstvo po nekaterih straneh jako redko. Tu in tam so bile prave samote.¹⁾ In tako se je zgodilo, da so se Slovani posebno po nižavju v teku časa izgubili med gospodujočimi Madjari.

III.

Madjari so bili takrat, ko so prišli na sedanje Ogrsko, še jako neomikani. Jedli so na pol sirovo meso, katerega niso rezali z noži, temuč kar z zobni trgali in potem požirali.²⁾ Pili so kri ubitih sovražnikov.³⁾

¹⁾ Regin. Chron. a. 889 (l. c.): „... Pannoniorum et Avarum solitudines...“

²⁾ Regin. Chron. a. 889: „... vivunt non hominum, sed beluarum more; carnibus siquidem, ut fama est, crudis vescuntur.“ — Ekkehardus, Casus S. Galli, c. 5: „... cum armos et caeteras victimarum portiones semicrudas absque cultellis dentibus laniando vorassent.“

³⁾ Liutprandi Antapodosis, II, c. 2 (MG. SS. III): „... et ut magis magisque timeantur, interfectorum sese sanguine potant.“

Uživali so konjsko in volčje meso ter konjsko mleko in kri. Morili so ujetnike, katerih srca so potem razsekali v male kose ter pojedli, ker so mislili, da je taka jed nekako zdravilo.¹⁾ Bili so nomadi ter imeli mnogo goved in konj. Tudi so se pečali z lovom in z ribstvom. Kar jim je še manjkalo za življenje, to so si naropali pri sosedih. Poljedelstvo jim sicer ni bilo popolnoma neznano, vendar se niso radi pečali ž njim. Še okoli dvanajstega stoletja so prebivali po leti in v jeseni po šatorih, po zimi pa v slabih kočah, narejenih iz trstja, redkokrat iz lesa.²⁾

Vojskovali so se drugače, kakor drugi narodi tistega časa. Oboroženi so bili z mečem, kopjem in roženim lokom. V bitki jim je meč le malo rabil, pač pa lok, s katerim so na svojih konjih sedeč streljali puščice na sovražnike. Svoje konje so z lahkoto sukali semtertja. Vojskovanje iz daljave jim je bilo ljubše, kakor pa od blizu tik pred sovražnikom. K zmagam so jim navadno bolj pripomogle njih zvižgače in pa njih hitro gibanje, kakor pa nepremagljiva sila kakega ogromnega napada.³⁾

Mnogokrat so Madjari nalašč bežali ter tako izvabili sovražnika iz njegovih dobro utrjenih pozicij. Ako jim je sledil, obrnili so se nanagloma, ga prijeli in pobili. Včasih so napadli svoje nasprotnike tako nepričakovano, da ti niso imeli časa, da bi se bili zbrali in postavili v bran. Dostikrat so z navideznimi napadi tako dolgo begali sovražnike, da so se ti utrudili ter potem napravili kak nepreviden korak. Zgodilo se je tudi, da so jim zaprli dovažanje hrane in drugih potrebščin ter jih tako spravili v veliko zadrego.⁴⁾

Da bi se Madjari lažje gibali, je bila vsa njih vojska razdeljena v več čet. Nekoliko

¹⁾ Regin. Chron. a. 899 (MG. SS. I, 599): „... gens Hungarorum ferocissima et omni belua crudelior... corda hominum, quos capiunt, particulatim dividentes veluti pro remedio devorant.“

²⁾ Huber, Gesch. Oesterr., I, 118.

³⁾ Dümmler, Gesch. des ostfränk. Reiches, III, 447, 448.

⁴⁾ Dümmler, Gesch. des ostfränk. Reiches, III, 448. — Huber, Gesch. Oesterr., I, 119.

takih oddelkov je bilo kot nekaka rezerva v zasedi, kar jim je včasih pripomoglo, da so nazadnje zmagali, akoravno so bili izprva vsaj navidezno užugani. Ko so premagali svoje sovražnike, pritiskali so za njimi tako dolgo, dokler jih niso popolnoma uničili. Usmiljenja do nasprotnikov niso poznali in zato so pobili vse tiste, kateri so sploh mogli nositi orožje. Med Madjari je vladala prazna vera, da jim bodo v nebesih služili kot sužniki vsi tisti, katere so na zemlji pobili s svojimi meči. V bojih so bili hrabri ter so voljno prenašali mraz, vročino in druge težave. V njih taboru je bila stroga disciplina, in kdor se je pregrešil zoper njo, je bil ostro kaznovan.

Madjari so znali mojstrsko poizvedovati, kje je sovražnik in kako je močan. Posebno previdno so razstavili mnogobrojne straže, da bi jih nasprotniki ne mogli nepričakovano napasti. Prikazali so se kakor nevihta nenadoma v kakem kraju ter so se ravno tako hitro tudi izgubili, ako jim je pretila nevarnost. A ne le prekanjeni, bili so tudi jako verolomni, in kar čisto nič jih ni oviralo, da so pozabili na svojo prisego, ako

so videli, da jim to donese kak dobiček. Niso pa bili vajeni oblegati utrjenih mest. Niso si znali drugače pomagati, kakor tako, da so izstradali prebivalstvo ter je prisilili z gladom, da se jim je podalo.¹⁾

Zunanost Madjarov ni bila prikupljiva kristjanom. Zato so ti mislili, da je Bog za pokoro poslal take človeške spake nad nje. Opazili so pri Madjarih njih grde in divje obraze, globoko udrte oči in nizko postavo. Na glavi so imeli Madjari po tri kite, ostali del glave je bil gladko ostrižen. Kristjanom se je zdel zvok njih nerazumljivega jezika zoprni; enako tudi njih bojni klic.

Kamor so Madjari prišli, tam so vse požgali; pobili so vse, kar se jim je moglo ustavljati. S seboj so tirali plen, katerega so si nabrali na tujih tleh. Radi so si naropali živine in mladih žensk; živino so pojedli, ženske pa odvedli v sužnost. Ujete ženske so včasih za lase privezali eno k drugi ter jih potem napol nage z otroki vred gnali naprej kakor živino.²⁾ (Konec.)

¹⁾ Dümmler, str. 448, 449.

²⁾ Dümmler str. 449. — Ann. Palidens. a. 906. (MG. SS., XVI, 60.)

Zvečer.

Šepetajo v noč sanjavo
jagneti,
kakor ustnice cvetoče
poezije vroče,
ko v naročje glavo
nagne ti.

Trepetajo milijoni
vrh neba,
kakor biseri nešteti
in plameni sveti
v čisti kroni
nje srca . . .

Leo Levič.

Križ v gozdu.

Zelena trata se razgrinja,
temní jo senčni gozdni rob;
nekdo je tu pred davnim časom
ob poti križ pripel na dob. —

Mladosti moje cvetna trata!
Kaj nánjo mi oko strmiš?
Kaj ne, tam tudi v temni senci
od solz rosnó ti gledaš — križ? . . .

Mira.

Ura je minevala za uro. Stojmir pa je slonel ob oknu in gledal v jasno noč . . .

Polnočni zvon se je oglasil z lin gospe-svetske cerkve in vabil menihe k jutranjicam. Iz cerkve se začuje glasna molitev in ubrano petje. Sredi redovnikov v cerkvenem koru je klečal stari Ozor, iskreno proseč pokoja in razsvetljenja mlademu, zdvojenemu srcu.

— — — — —
Drugo jutro je stal Stojmir bledega lica in upalih, zardelih oči pred škofom Teodorikom.

„Z besedo se ti zahvaljujem za tvojo dobroto, ker ti je z dejanjem ne morem povrniti“, reče zamolklo. „A pusti me, da grem svojo pot!“

Škof je sočutno gledal mladeniča, kateremu se je na obrazu brala duševna boleost.

„A kje hočeš iskati zavetja?“ ga vpraša prijazno.

„Pregnan sem iz domovine“, odgovori trdo Stojmir. „Zunaj nje si poiščem miren

kot Tam, kjer krivica ne vlada, kjer ljudje še živé svobodno . . .“ Glas se mu je tresel od razburjenja in komaj je zadrževal solze.

„Zakaj bežiš pred Bogom, ki te išče, moj sin?“ reče škof očetovsko-svareče. „Bog te je privedel semkaj, on bode tudi v prihodnje skrbel zate. Izgubil si hišo in dvor, On ti oboje lahko povrne. — Cerkev te je vzela v svoje varstvo in se bode potegovala za tvojo pravico. Zato ne obupaj nad nebom in nad seboj samim!“

Presenečen je obstal Stojmir pri besedah škofovih. Teodorik pa mu položi roko na ramo in reče s poudarkom:

„Ne hodi v tujino, Stojmir! V domovini je tvoje mesto. Tu imaš izvršiti veliko delo duševnega osvobojenja svojega naroda. — Le pojdi k očetu Rupertu! Poučil te bode, da Bog z nesrečo obiskuje tistega, kogar ljubi, in da vse obrača v našo korist!“

(Dalje.)

Neljubi gostje pred tisoč leti.

Spisal profesor dr. Fr. Kos.

(Konec.)

IV.

Vojvoda Braslav, ki je gospodoval med Dravo in Savo ter v jugozahodni Panoniji v okolici Blatnega jezera, se ni mogel dolgo časa ustavljati madjarskim napadom. Med leti 896. in 900. so Madjari popolnoma opustošili panonsko zemljo med Dravo in Donavo ter po teh krajih tudi iztrebili krščanstvo in slovansko božjo službo, katero je bil par desetletij prej uvedel sveti Metod. Prišlo je tako daleč, da ni bilo leta 900. po vsej Panoniji nobene cerkve več. Mnogo dni hoda na dolgo in široko se ni videlo drugo, kakor opustošena zemlja.¹⁾

¹⁾ Pismo bavarskih škofov do papeža Ivana IX. (Spomenica tisočletnice Metodove smrti, izdala

Ko so Madjari dobili Panonijo v svojo oblast, so delali z ondotnim slovanskim prebivalstvom tako, da je polagoma izginilo. Le prav na jugozahodu med Muro in Rabo nahajamo še dandanes ostanke teh panonskih Slovencev; po drugih straneh med Dravo in Donavo prebivajo v sedanjem času večinoma Madjari. Tam, kjer je stal nekdanj Blatograd, kjer sta imela slovenska vojvoda Pribina in Kocel svoj sedež, v sedanjem Salavaru in njegovi okolici, se govori dandanes madjarski jezik.

Matica Slovenska, str. 23): „ita ut in tota Pannonia, nostra maxima provincia, tantum una non appareat ecclesia, prout episcopi a vobis destinati, si fateri velint, enarrare possunt, quantos dies transierint et totam terram desolatam viderint.“

Ko so si Madjari osvojili Veliko Ogrsko nižino in pa Panonijo ter po teh straneh uredili svoje gospostvo, jih je mikalo, da bi napadli Italijo. Najbrže so slišali, da je ta dežela jako bogata in rodovitna ter da bi se moglo ondi naropati mnogo plena. Zato so se že leta 898. odpravili ogrski konjiki na pot. Najbrže so hodili takrat in tudi pozneje po stari rimski cesti, ki je vodila iz Panonije čez Ptuj, Celje, nekdanjo Emono, Logatec, Hrušico, in Vipavsko dolino.¹⁾ Blizu Gorice je vas Vogrsko. Mogoče je, da so Ogri, ko so hodili v Italijo ropat, postavljali ondi svoj tabor. Od Vipavske doline naprej so jo mahnili proti zahodu po cesti, ki je držala skozi Furlanijo in katero so ondotni prebivalci dalje časa potem imenovali Ogrsko cesto („Strata Ungarorum“), kar je razvidno iz nekaterih listin desetega stoletja.

Leta 898. so prišli ogrski konjiki do reke Brente na Beneškem. Vendar so se kmalu vrnili, ker so se hoteli čez zimo doma še bolj oborožiti in za boj pripraviti.²⁾ Kakor se kaže, so Ogri takrat poslali v Italijo le malo čet, katere naj bi nekoliko ogledale to zemljo ter poizvedele za razne okoliščine, da bi v naslednjem letu mogli izvršiti resnejši napad v te kraje.

Kako so Madjari postopali po slovenskih pokrajinah, ko so hodili v Italijo, in kake ovire so jim delali naši predniki, ni znano, ker nam viri o tem ničesar ne pripovedujejo. Ker pa vemo, kako so se Madjari bojevali, si lahko mislimo, kako so hodili skozi naše dežele. Mogoče je, da so se madjarski konjiki kar nanagloma prikazali na glavni cesti, ki je vodila iz Panonije v Italijo. Slovenci bržkone niso bili pripravljeni, da bi bili odbili tako veliko množico konjikov. Morali so se prej zbrati. Predno se je pa to zgodilo, Madjarov že ni bilo nikjer več.

Mogoče je pa tudi, da naši pradedje niso delali Madjarom nikakršnih težav, ko so ti hodili v Italijo plenit, p a č p a d a s o j i h

¹⁾ Glej Letopis Matice Slov. za leto 1897., str. 8. i. d.

²⁾ Liudprandi Antapodosis, II. c. 7.

podroko še celo podpirali. Znano je, da je takrat med Nemci in Slovani vladalo veliko sovražstvo. Nemci so po vsej sili hoteli podjarmiti Veliko Moravsko. Iz mržnje do Nemcev so slovanski Daleminci, ki so bivali ob srednji Labi, poklicali Madjare na pomoč, da so udarili na Saško. Na drugi strani pa vidimo, da so bili Madjari prijatelji nekaterim slovanskim razrodom. Tako n. pr. so Madjari in Rusi leta 968. skupno napadli Carigrad. Madjari so za svoje namene v prvi vrsti izkoristili globoko ukoreninjeno sovražstvo med Nemci in Slovani, da so lažje napredovali. Mogoče je, da so jih pri tem še celo podpirale posamezne slovanske čete. Nekaj enakega so bavarski škofje v svojem pismu do papeža Ivana IX. tudi predbacivali Slovanom. Trdili so, da so Slovani k sebi vzeli ne malo število Ogrov, katere so potem skupno s svojimi, po ogrskem načinu ostriženimi rojaki poslali zoper nje. Nato so pa še sami (Slovani) napadli (nemške) kristjane, odpeljali nakatere kot ujetnike, druge umorili, tretje pa vrgli v ječe, kjer so vsled lakote in žeje poginili. Uničili so jih brez števila, v sužnost so odvedli plemenite može in poštene žene, požgali so božje cerkve ter razrušili vsa poslopja.¹⁾ — Kralj Arnulf je poklical na pomoč Madjare zoper Slované, a ti so se maščevali nad Nemci tako, da so podpirali Ogre, ko so hodili na Bavarsko in Saško plenit. Slovani so dolžili Nemce, da so krivi madjarskih navalov, Nemci pa Slované.²⁾

Brez dvoma tudi naši predniki niso mogli biti v tistem času Nemcem prav iz srca naklonjeni. Gotovo so se spominjali, da so bili še pred poldrugim stoletjem popolnoma svobodni. Sedaj pa so morali služiti tujim

¹⁾ Spomenica, str. 23: „Ipsi (sc. Sclavi) Ungarorum non modicam multitudinem ad se sumpserunt, et more eorum capita suorum pseudochristianorum penitus detonderunt et super nos Christianos immererunt; atque ipsi supervenerunt et alios captivos duxerunt, alios occiderunt, alios ferina carcerum fame et siti perdiderunt, innumeros vero exitio deputarunt et nobiles viros ac honestas mulieres in servitium redegerunt, ecclesias Dei incenderunt et omnia aedificia deleverunt“ . . .

²⁾ Spomenica, str. 22, 23.

frankovskim vladarjem, dajati desetino, ki jim je bila jako zoprna, ter plačevati mnoge davščine; a v zahvalo zato so pošiljali razni cesarji, kralji in drugi velikaši na naša tla po cele trume nemških naselnikov ter jim z radodarno roko oddajali večje in manjše kosove slovenske zemlje.

želeli nadomestiti s kakim drugim, če že ne morejo sami postati gospodarji v svoji domovini.

Nikjer ne čitamo, da bi bili Madjari med našimi predniki naleteli na kako oviro, ko so hodili skozi slovensko zemljo v Italijo in se po isti poti tudi vračali. Vse nekako kaže, da

Narodna noša na severnem Ogrskem.

Boljše službe med našimi pradedi so dobivali tujci. Tudi je verjetno, da je bilo med Slovenci takrat še mnogo očitnih in skrivnih poganov, katerim so bili malikovalski Madjari ljubši kakor pa krščeni Nemci. Dalje si lahko mislimo, da so se Slovenci že takrat naveličali nemškega gospostva ter si ga

je bila pot po naših pokrajinah Madjarom vedno odprta. Ogrji so skoraj dvajsetkrat napadli Nemčijo, sedemkrat so udarili v Italijo, devetkrat so prihrumeli v bizantinsko državo, štirikrat so prišli na sedanja francoska tla in enkrat so prekoračili še celo Pireneje; v Karantanijo pa, katero so imeli

takorekoč pred nosom, so prišli samo enkrat. Če tedaj Slovenci niso motili Madjarov, pač pa jih morda po svojih močeh podpirali vsaj toliko, kolikor jim je bilo kot nesamostojnemu narodu mogoče, smemo misliti, da tudi le-ti niso postopali proti našim prednikom tako, kakor nasproti drugim, njim sovražnim plemenom.

Po zimi leta 898/99. so se Madjari pridno pripravljali, da bi iznova napadli Italijo. Kovali so orožje, narejali puščice ter vadili mladino vojskovanja.¹⁾ Meseca avgusta leta 899. so drugič prihrumeli v Italijo, po njej pustošili ter pomorili veliko ljudi. Italjski kralj Berengar je nabral kakih 15.000 mož ter jih poslal nadnje. Dne 24. septembra l. 899. je bila krščanska vojska ob reki Brenti popolnoma premagana. Po tej bitki je bila Madjarom odprta vsa severna Italija. Njih konjiki so se vsuli po Beneškem in po Lombardiji ter so prišli celo do gore Velikega Sv. Bernarda. Požgali in oropali so brez števila vasi in mest. Ostali so v Italiji tudi naslednjo zimo in spomlad. Vercelski škof se je hotel pred njimi rešiti ter je pobegnil; a na potu je naletel na trumo Madjarov, ki so ga dne 24. junija leta 900. ubili, njegove zaklade pa pobrali.

Oddelek madjarske vojske se je obrnil tudi proti Benetkam. Na konjih in po čolnih, narejenih iz kož, so prišli na lagune ter potem tu napadli in požgali mnogo krajev. Ko so hoteli vzeti tudi Rialto in Malamocco, je poslal dož Peter nadnje svoje brodoge ter jih premagal dne 29. junija.

Ko je kralj Berengar dal Madjarom mnogo darov in porokov, so se vrnil z vsem nabranim plenom iz Italije v svojo domovino.²⁾

Prišedši zopet na domača tla, so slišali, da so na Nemškem po smrti cesarja Arnulfa postavili za vladarja otroka, ki takrat še sedem let ni imel. Cesar Arnulf je namreč umrl dne 8. decembra leta 899., in dne 4. februarja naslednjega leta so nemški

velikaši v Forchheimu na Frankovskem povzdignili njegovega sina Ludovika za kralja. Da bi Madjari izvedeli, kakšna je dežela, kateri je začel vladati Ludovik Otrok, so poslali na Nemško poslanca z izgovorom, da hočejo skleniti mir.¹⁾

Kakor hitro so se ti ogrski poslanci, ki pa so bili pravzaprav le ogleduhi, povrnili v svojo domovino, so pridrevili madjarski konjiki najprej v Vzhodno krajino, potem pa tudi na Bavarsko. V enem dnevu so baje preplavili zemljo, ki je merila deset milj na dolgost in ravno toliko na širokost. Ko so Bavarci to izvedeli, so se zbrali ter šli nad sovražnike; a prišli so prepozno, ker madjarske čete so jo že pobrisale čez mejo. Le en oddelek se je še mudil na severni strani Donave; tega so Bavarci premagali ter pobili kakih 1200 sovražnikov.²⁾

V tistem času, ko so Madjari razsajali po Italiji, je divjal hud boj med Nemci in moravskimi Slovani. Kako sovraštvo je takrat vladalo med tema dvema narodoma, je razvidno iz pisma, katero so bavarski škofje leta 900. poslali papežu Ivanu IX. V tem pismu pravijo bavarski škofje, da Slovani morajo, radi ali neradi, priti pod njihovo oblast. Papežu svetujejo, naj gleda na te boje med njimi in Slovani le od daleč ter kaže pred vsem svojo zmernost, da ne ojači malovredne stranke (Slovanov) in ne oslabi tiste, ki je boljša (Nemcev).³⁾

Leta 892. je bilo Nemcem všeč, da so oni od ene strani, Madjari pa od druge, napadli moravske Slované. Ko je vojska že dalje časa trajala, bi bili Slovani že radi sklenili mir, česar pa Nemci niso hoteli storiti. Slovani so se zaradi te nemške krvoločnosti pritoževali v Rimu. Bavarski škofje so v rečenem pismu potrdili, da se

¹⁾ Ann. Fuld. a. 900.

²⁾ Ann. Fuld. a. 900. — Herim. Aug. a. 900.

³⁾ Spomenica, str. 22: „... et sive velint sive nolint, regno nostro subacti erunt. Quapropter oportet vos ab alto speculari, et moderaminis temperiem prae omnibus tenere, ne peior pars confortetur, et melior infirmetur.“

¹⁾ Liudprandi Antapodosis, II. c. 8.

²⁾ Johannis diaconi Chron. Venet. (Monticolo, Cronache Veneziane, I. 130). — Regin. Chron. a. 901 (l. c. p. 609).

ne marajo pomiriti; a zvrčali so vso krivdo na Slovane.¹⁾

Ko so pa v drugi polovici leta 900. Madjari napadli nemške pokrajine, so postali Nemci naenkrat krotkejši. Meseca januarja leta 901. je bil državni zbor v Reznem. Tja so tudi moravski Slovani poslali svoje poslanca ter sedaj brez težav sklenili mir z Nemci.²⁾

V spomladi leta 901., tedaj prav pred tisoč leti, so Madjari napadli Karantanijo, katera je takrat razen sedanjega Koroškega obsegala tudi večino Štajerskega in Kranjskega ter še nekatere druge dele. V Karantaniji Madjarom sreča ni bila mila, kajti bili so premagani. Bitka je bila, kakor trdijo nekateri poznejši viri, na velikonočno soboto, ki je bila tistega leta dne 11. aprila.³⁾

Zemlja, katera je nekdaj spadala h Karantaniji, je večinoma gorata. V takih krajih se madjarski konjiki niso mogli vojskovati s tistim uspehom, kakor po italjski nižini ali pa po bavarski planoti. Tudi ni bilo po Karantaniji dobiti toliko plena kakor po bogati Italiji. Morda se iz teh vzrokov niso več prikazali v rečeni deželi. Mogoče je pa tudi, da so Madjari iz ozirov, katere sem zgoraj naštel, pustili karantanske Slovence pri miru.

Istega leta (901) so Madjari iznova poslali svoje trume v Italijo.⁴⁾ Naslednjega leta so napadli Moravsko, kjer pa so jih ondotni prebivalci premagali ter zapodili iz dežele.⁵⁾ Leta 903. so se morali Bavarci bojevati z Ogri; vendar ne vemo, s kakim

uspehom.¹⁾ Leto pozneje so Bavarci zvičajno povabili nekega ogrskega poveljnika, kateremu je bilo ime Chussal, k sebi v gostijo ter ga potem z vsem njegovim spremstvom ubili.²⁾

Omenil sem, da so bili Madjari leta 901. v Karantaniji pobiti. Ta dežela tedaj ni prišla v njihove roke. To nam potrjuje tudi neka listina kralja Ludovika (Otroka) z dne 10. marca leta 904. Ta je namreč takrat podelil Arponu, sinu grofa Otacharja, dvajset kmetij z vsemi pritliklinami v Ljubenski dolini na sedanjem severnem Štajerskem v grofiji rečenega Otacharja. Te kmetije naj se mu odmerijo v kraju Zlatini („in loco Zlatina“), kjer teče potok Zlatina v Muro, potem v vasi, „Costiza“ imenovani („in uilla Costiza“), in na drugih krajih ob obeh straneh rečene reke.³⁾

Med leti 904. in 906. so se Madjari lotili moravske države, da bi jo uničili. Katerega leta se jim je to posrečilo, ni znano. Reginon, opat v Prümü blizu Trevira, ki je leta 907. končal svojo kroniko, pravi k letu 904., da so Svetopolkovi sinovi le malo časa in še takrat nesrečno vladali, kajti Ogri so vse popolnoma opustošili.⁴⁾ Iz teh besed je razvidno, da Svetopolkov sin Mojmir leta 907. ni bil več gospodar na Moravskem. — S tem bi se tudi ujemale dejstvo, da so v poletenskem času leta 906. Madjari, katere so poklicali na pomoč zoper Nemce slovanski Daleminci, ki so bivali ob srednji Labi, prvokrat pridrli na Saško.⁵⁾ Brez dvoma jih je pri tej priliki vedla pot skozi Morav-

¹⁾ Spomenica, str. 22.

²⁾ Ann. Fuld. a. 901.

³⁾ Ann. Fuld., V, a. 901 (MG. SS., I, 415): „Iterdum vero Ungari australem partem regni illorum Caruntanum devastando invaserunt.“ — Herimanni Aug. Chron. a. 901 (MG. SS., V, 111): „Ungari Carantanum petentes, commissaque pugna victi caesique fugerunt.“ — Annalista Saxo, a. 902 (MG. SS., VI, 590): „Ungarii in Charentaniam invadunt, et commisso in sabbato paschae proelio occiduntur.“ — Letnica je pri zadnjem citatu napačna.

⁴⁾ Ann. Alamann. a. 901 (MG. SS., I, 54): „Iterum Ungari in Italiam.“ — Ann. Laubac. a. 901 (ibid.)

⁵⁾ Herim. Aug. a. 902. — Chron. Suevic. a. 902. — Ann. Alamann. a. 902.

¹⁾ Ann. Alamann. a. 903 (MG. SS., I, 54): „... bellum Baugariorum cum Ungaris.“

²⁾ Ann. Alamann. a. 904 (ibid.): „Ungari in dolo ad convivium a Baugauriis vocati; Chussal dux eorum suique sequaces occisi sunt.“ — Ibid. a. 902 (cod. A): „Ungares a Baivariis ad brandium vocati plures occiduntur.“

³⁾ Zahn, Urkundenbuch d. H. Steierm., I, 16, št. 13. — Zlatina je sedanja vas Zlaten, ki leži južno od Brucka na Muri; Costiza pa vas Göss od Ljubna proti jugozahodu.

⁴⁾ Reginn. Chron. a. 904: „... regnum filii eius pauco tempore infelicitur tenuerunt, Ungaris omnia usque ad solum depopulantibus.“

⁵⁾ Annalista Saxo, a. 906. — Widdukind, I, 17, 20.

sko, kar bi kazalo, da ta dežela takrat že ni bila več samostojna.

Leta 907. so se Madjari obrnili proti Bavarskemu. Dne 5. ali pa 6. julija so premagali in uničili bavarsko vojsko. Kje se je to zgodilo, ni znano. V bitki so padli solnograški nadškof Teotmar, frizinški škof Uto, briksenški škof Caharija ter bavarski vojvoda Liutbold.¹⁾ Ta zmaga je naredila Madjare še drznejše, in odslej so prav pogostoma vznemirjali s svojimi navali Bavarsko, Saško in druge dežele. Še le nezgoda pri Augsburgu leta 955. jih je prisilila, da so morali opustiti svoje napade proti zahodu.

V.

V prejšnjem odstavku sem na kratko opisal, kako so Madjari, ko so si osvojili Ogrsko, pogostoma napadali sosednje pokrajine, uničili velikomoravsko državo in leta 907. popolnoma pokončali bavarsko vojsko. Ker pa je po raznih zgodovinskih knjigah in sestavkih o teh madjarskih navalih mnogo neresničnega in izmišljenega, in ker je nekoliko takih zgodovinskih laži že prišlo tudi v slovenske knjige opozorim naj na tem mestu čitatelje na tiste napake, katerih naj bi se v prvi vrsti ogibali slovenski pisatelji. Tudi hočem na kratko pojasniti, kdo je take neresnične trditve spravil na dan, in kako so potem z raznimi podmenami pomnožene polagoma prišle v druge knjige, nazadnje tudi v slovenske, kakor v Trdinovo „Zgodovino slovenskega naroda“.

Ogrski kronist Thuróc, ki je živel in pisal okoli leta 1490., tedaj skoraj 600 let po dogodkih, katere sem opisal v prejšnjem odstavku, je razen mnogih drugih neresničnih trditev navedel (c. 23) tudi naslednjo: „Post haec Carinthiam hostiliter adeuntes (sc. Hungari); ultra castrum Leopach dux Moraviae Gottfridus nominatus et dux Carinthiae Eberhardus nec non Gregorius, Aquilejae patri-

archa ipsis occurrentes, insimul atrociter pugnauerunt.“

Kdor se je nekoliko bolj pečal z domačo zgodovino, v hipu lahko spozna, da je ta stavek prava kolobocija. Resen zgodovinar mora takoj razvideti, da ima pred seboj izmišljotino prve vrste. A vendar so razni možje, ki so še celo hoteli veljati za zgodovinarje, preresetavali ta stavek na vse strani ter iz njega izvajali marsikatero zgodovinske neumnosti.

Nekateri, kakor Lazius (*De gentium aliquod migrationibus*, p. 354) in Trdina (*Zgodovina slov. naroda*, str. 50), so mislili, da je bila zgoraj omenjena bitka leta 906.; drugi, kakor Megiser (*Annales Carinthiae*, str. 599), da se je vršila leta 917.; tretji, kakor Richter (v *Hormayerjevem Archivu* za leto 1825, str. 577), da se je to zgodilo morda med leti 915. in 919.; četrti, kakor Koch (*Chronolog. Geschichte Oesterreichs*, str. 47) in Dimitz (*Geschichte Krains*, Ia, str. 142) postavljajo to bitko v leto 919.; in peti, kakor Schönleben (*Annales Carnioliae*, str. 500), pa v leto 944. Dimitz še celo na omenjenem mestu v opazki pisatelju Thalbergu predbaciva, da se moti, ker stavi to bitko v leto 944., a po našem mnenju se ne moti samo Thalberg, temuč tudi Dimitz.

„Castrum Leopach“, katerega navaja Thuróc, iščejo nekateri (Megiser, str. 599) v Ljibučah blizu Pliberka na Koroškem, drugi pa, kakor Lazius, Schönleben, Valvasor, Richter, Dimitz, Trdina itd., so se odločili za Ljubljano. Ti trdijo tedaj, da je bila ta bitka pri Ljubljani. Prava zgodovina nam o tej vojski čisto nič ne poroča; nam še to ni znano, če je Ljubljana v začetku desetega stoletja sploh stala. Trdina nam sicer pripoveduje, da so Slovenci po tej bitki dobili toliko bogastva, da so takrat jeli Ljubljanci prvokrat delati zidane hiše. Prava zgodovina o vsem tem molči.

Thuróczev „dux Moraviae Gottfridus“ naštetim pisateljem ni mogel služiti, ker je bila Velika Moravska že takrat uničena. Zato so si ustvarili novega vojvoda na ta način, da so besedo „Moraviae“ premenili v „Mera-

¹⁾ Ann. Alamann. a. 907 (MG. SS. I, 54). — Ann. Aug. 907 (ibid. p. 68). — Ann. Corb. a. 907 (Jaffé, *Bibl. rer. Germ.*, I, 34). — Auctar. Garst. a. 906 (MG. SS., IX, 565) in drugod.

niae“ (Megiser, l. c.) ter mu odkazali v Istri tisto zemljo, katero je dobrih 200 let pozneje še le priženil Bertold II. iz rodovine Andechsov, čigar nasledniki so se potem nekoliko časa imenovali „duces Meraniae“.

V Thuróczevem citatu je omenjen „dux Carinthiae Eberhardus“. Megiser je hlastno pograbil po tem imenu. Pod njegovim peresom je Thuróczev „dux“ postal „Ertzhertzog“. Megiser mu je tudi preskrbel imenitnega očeta, glasovitega sina in pa bojno slavo. On nam namreč pripoveduje (str. 598 i. d.), da je cesar Arnulf z neko plemenito Korošico imel sina Eberharda, katerega je leta 888. postavil za koroškega vojvoda. Ta je potem imel večkrat opraviti z Madjari. Leta 889. jim je moral dati veliko odškodnino, da so zapustili Koroško (str. 600, 601). Leta 902. je premagal Ogre na Grobniškem polju (str. 615, 616). Leta 917. so ga Madjari premagali pri Ljibučah ter ga ubili. Vladal je tedaj skoraj trideset let. Eberhardovega sina Berengarja je postavil cesar Arnulf za italškega kralja (str. 604).

Čeprav je ta Eberhard za dobo od 888—917. na Koroškem ali pa Kranjskem popolnoma nezgodovinska oseba, so vendar Megiserjeve izmišljotine prepisavali Valvasor (Ehre d. H. Krain, IIIa, 191, 193, 194, 196; IV, 263, 265), Schönleben (Annales Carnioliae, 458, 478) in drugi. Schönleben je še celo po tem Eberhardu štel leta.

Prava zgodovina pozna pač nekega drugega Eberharda, ki je bil vojvoda furlanski ter oženjen z Gizelo, hčerjo cesarja Ludovika Pobožnega. Ta Eberhard, ki je bil pa leta 864. ali 866. že mrtev, je imel sina Berengarja, kateri je bil izprva vojvoda furlanski in je leta 888. postal kralj italški.

Thuróczev „Gregorius Aquilejæ patriarcha“ se Megiserju ni zdel porabljiv. Morda je vedel, da je oglejski patriarh Gregor vladal od 1251—1269. Zato je namesto Gregorja navedel patriarha Ursa (II.), a ni pomislil, da je ta patriarh nastopil vlado še le leta 928., tedaj 11 let po Megiserjevi bitki pri Leopachu. Smola pač! A je že opasna stvar — izmišljati si zgodovino.

Omenil sem, da so leta 901. Madjari pridrli v Karantanijo, kjer pa so bili premagani in sicer po poznejših virih dne 11. aprila. Navedel sem na dotičnem mestu tudi tri citate, ki so pa kaj kratki in suhoparni. To pa ni ugajalo Megiserju. Hotel je imeti ime kraja, kjer je bila bitka, ime junaka, ki se je tam odlikoval, in pa število padlih sovražnikov. Zato si je vse to izmislil. Za vrhovnega poveljnika je naredil že omenjenega nadvojvoda Eberharda in za bojišče si je izbral Grobniško polje (Krapfeld) na Koroškem, kjer je po njegovi trditvi padlo nad 18.000 sovražnikov. Da bi se mu pa ne očitalo, da je vse to le njegova iznajdba, si je izmislil tudi ime avtorja, iz katerega je baje to izpisal. A ta avtor, Nicolaus Claudianus, je prav tak nestvor, kakor njegov Ammonius Salassus, o katerem sem trdil (Izvestja Muz. društva, X, str. 16), da ni nikdar živel in tudi nikoli nič spisal.

Megiserjeve izmišljotine so potem prepisavali drugi in navajali po svojih knjigah kot prave zgodovinske resnice; tako n. pr. Valvasor IIIa, 193; IV, 263), Schönleben (Ann. Carn., 473), Richter (v Hormayerjevem Archivu, 1825, str. 568), Muchar (Gesch. d. Steierm., IV. 243), Trdina (Zgod. slov. nar., str. 50, v. 20) in drugi. Ker so pa nekateri pisatelji spoznali, da je „koroški nadvojvoda Eberhard“ popolnoma nezgodovinska oseba, so si poiskali drugih junakov, da so jih potem proslavili kot zmagovalce na „Grobniškem polju“. S kako pravico, je veliko vprašanje.

Leta 907., in sicer dne 5. ali pa 6. julija, so Madjari premagali in uničili bavarsko vojsko. Kje se je to zgodilo, nam istočasni viri ne pripovedujejo. Dobrih 600 let pozneje je bavarski historiograf Ivan Turnmayer, imenovan Aventinus, ki je živel od 1477—1534, v svojem delu Annales Bojorum (IV, c. 21) po svoje popisal to vojsko ter med drugim omenil, da se je boj vršil pri „Vratislaviu“. — Dümmler (Archiv f. Kunde österr. Gesch. qu. X, 82—85) je že leta 1853. dokazal, da si je Aventin to bojišče izmislil. A pri vsem

tem se nekateri pisatelji še dandanes držé Aventinove trditve. Mnogim je ta Vratislavium sedanji Požun ob Donavi. Boj pri Požunu leta 907. straši po nemških, slovenskih in drugih knjigah. Omenjajo ga med drugim Starè (Občna zgodovina, III. 90 in 700), Muchar (IV, 246), Valvasor (IV, 265), Gfrörer (Gesch. der Carolinger, II, 435), Schönleben (Ann. Carn., 478), Megiser (str. 617, kjer je tudi njegova trditev, da je bil tudi koroški nadvojvoda Eberhard zraven) in drugi. Richter (v Hormayerjevem Archivu, XIII, 485 in XVI, 575) misli, da so omenjeni Vratislavium spodnještajerske Braslovče (Fraslau), nekateri drugi pa, da je Vratislava (Breslau) na Šleskem.

Nekateri pisatelji govoré po svojih knjigah tudi o takih madjarskih napadih, o katerih pravi viri popolnoma molčé. Naj jih nekoliko naštejemo.

K l e t u 8 8 9. — Megiser pripoveduje (str. 600, 601), da so Ogri takrat prišli na Koroško. Ondotni nadvojvoda jim je moral dati veliko odkupnino, da so zopet zapustili deželo. (Vse to je izmišljeno.)

K l e t u 8 9 3. pripoveduje Schönleben (str. 464), da so Ogri takrat najbrže skozi Kranjsko pridrli v Furlanijo. Oglejski patriarh Friderik (vladal od 901 – 922) jih je s pomočjo kranjskih in koroških čet pre-

magal. Isto trdi tudi Valvasor (IV, 261). Na drugem mestu (IIIa, 192) pa omenja ta pisatelj, da so Ogri v rečenem letu prihrumeli na Koroško in Kranjsko. (Vse skupaj neresnično. Leta 893. je v Ogleju vladal patrijarh Valpert.)

K l e t u 9 0 0. navajata Schönleben (stran 470) in Valvasor (IIIa, 193 in IV, 262), da so razsajali Ogri po Štajerskem, Koroškem in Kranjskem. Nato so šli v Italijo. (To se iz ohranjenih zgodovinskih virov ne dá dokazati.)

O napadu Madjarov v Karantanijo, ki je bil leta 901., pripoveduje Valvasor (IIIa, 193) tako, da so prišli tje kaj leta 901., a premagani so bili še le na veliko soboto leta 902. (Mi temu ne moremo pritrditi.)

Tu in tam Schönleben in Valvasor ne postavljata madjarskih navalov v prava leta. Iste napake nahajamo tudi pri nekaterih drugih pisateljih.

Te opazke naj zadoščajo. Treba je, da znamo po knjigah, v katerih se opisuje zgodovina naših prednikov, ločiti izmišljene stvari od pravih zgodovinskih podatkov. Tudi bi bilo koristno, da bi zbrali vse znane zgodovinske vire, ki nam pojasnujejo našo preteklost, ter jih potem uporabili tako, kakor bi to zahtevala njih vrednost in zanesljivost.

Pa zašumelo . . .

V daljo megleno
tožno je zrla,
brez govorice
solzo raz lice
rožno utrla.

Pa zašumelo
v pisani travi
vse je po cvetju
o mladoletju
in o ljubavi.

Pa je zapela
tičica v hosti
temnozeleni
o izgubljeni
zlati prostosti.

Leo Levič.